

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»
ІНСТИТУТ ГЕОГРАФІЇ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НАН БІЛОРУСІ (м. Мінськ, Білорусь)
ІНСТИТУТ ГЕОГРАФІЇ РУМУНСЬКОЇ АН (м. Бухарест, Румунія)
МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (м. Варна, Болгарія)

«ГЕОГРАФІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА: ПЕРСПЕКТИВИ Й ІННОВАЦІЇ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

20-21 травня 2021 року

Переяслав – 2021

УДК 910.1+37]:001.895(082)

Г 35

*Схвалено та рекомендовано до друку рішенням вченої ради
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
(Протокол №9 від 29.03.2021 р.)
і рішенням вченої ради
Інституту географії Національної академії наук України
(Протокол №6 від 15.04.2021 р.)*

Географічна наука та освіта: перспективи й інновації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Переяслав, 20-21 трав. 2021 р. / [редкол.: Коцур В. П., Руденко Л. Г., Маруняк Є. О. та ін.]. – Переяслав (Київ. обл.), 2021. – 214 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Воловик Людмила – канд. геогр. наук, доцент;
Григореску Інес – Ph D (Румунія);
Коцур Віктор – доктор істор. наук, професор, академік (співголова);
Крачунов Хрісто – Ph D (Болгарія);
Лісовський Сергій – доктор геогр. наук, ст. наук. спів.;
Маруняк Євгенія – доктор геогр. наук, ст. наук. спів.;
Носаченко Володимир – канд. пед. наук (відповідальний секретар);
Руденко Леонід – доктор геогр. наук, професор, академік (співголова);
Секелі Владимир – Ph D (Словаччина);
Топузов Олег – доктор пед. наук, професор, академік;
Хомич Валерій – доктор геогр. наук, гол. наук. спів. (Республіка Білорусь);
Чехній Віктор – канд. геогр. наук, ст. наук. спів.

У збірнику представлено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Географічна наука та освіта: перспективи й інновації», які присвячено дослідженню актуальних питань сучасної географічної науки та освіти, обговоренню потенціалу географічної науки щодо реагування на нові політики, ідеї, практики, які формуються на глобальному рівні та в ЄС у відповідь на основні виклики ХХІ ст.

Тексти представлено в авторській редакції. Редколегія може не поділяти ідеологічні переконання та наукові погляди авторів. За зміст, авторську позицію та достовірність наведених у статтях фактів і цитувань відповідальність несуть автори.

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
© Інститут географії НАН України

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
PEREIASLAV-KHMELNYTSKYI HRYHORII SKOVORODA
STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GEOGRAPHY OF THE NAS OF UKRAINE
INSTITUTE OF PEDAGOGY OF NAPS OF UKRAINE
INSTITUTE OF NATURE MANAGEMENT OF THE NAS OF BELARUS (Minsk, Belarus)
INSTITUTE OF GEOGRAPHY OF THE ROMANIAN AS (Bucharest, Romania)
INTERNATIONAL ASSOCIATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Varna, Bulgaria)**

«GEOGRAPHICAL SCIENCE AND EDUCATION: PROSPECTS AND INNOVATIONS»

**COLLECTION OF MATERIALS
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCES**

May, 20-21, 2021

Pereiaslav – 2021

*Approved and recommended for printing by the decision of the Academic Council
of SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
(Proceedings №9 from March 29, 2021)
and the decision of the Academic Council
Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine
(Proceedings №6 from April 15, 2021)*

Geographical Science and Education: Prospects and Innovations : Coll.
Materials International Scientific-Practical Conf., Pereiaslav, May 20-21, 2021 /
[editors: Kotsur V. P., Rudenko L. G., Marunyak E. A. and others]. – Pereiaslav
(Kyiv region), 2021. – 214 p.

EDITORIAL BOARD:

Volovyk Liudmyla – *Ph.D., Associate Proffesor;*
Hrigoresky Ines – *Ph.D. (Romania);*
Kotsur Viktor – *Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician (co-chair);*
Krachunov Khristo – *Ph.D. (Bulgaria);*
Lisovskyi Serhii – *Doctor of Geographical Sciences, Senior Research Fellow;*
Maruniak Eugenia – *Doctor of Geographical Sciences, Senior Research Fellow;*
Nosachenko Volodymyr – *Ph.D. (executive secretary);*
Rudenko Leonid – *Doctor of Geographical Sciences, Professor, Academician (co-chair);*
Sekeli Vladymyr – *Ph.D. (Словацчина);*
Topuzov Oleh – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician;*
Khomych Valerii – *Doctor of Geographical Sciences, Chief Researcher (Republic of Belarus);*
Chekhonii Viktor – *Ph.D., Senior Research Fellow.*

The collection presents the materials of the International Scientific and Practical Conference «Geographical Science and Education: Prospects and Innovations», which are devoted to the study of current issues of modern geographical science and education, discussion of the potential of geographical science to respond to new policies, ideas, practices and in the EU in response to the major challenges of the 21st century.

The texts are presented in the author's edition. The editorial board may not share the ideological beliefs and scientific views of the authors. The authors are responsible for the content, author's position and authenticity of the facts and citations given in the articles.

© Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University
© Institute of Geography of the
National Academy of Sciences of Ukraine

У 10 класі при вивченні теми «Країни Європи» використовую групу творчу роботу. Наприклад, при вивченні теми «Німеччина» клас об'єднується в групи по 3-4 учні – «географи», «демографи», «промислові економісти», «сільськогосподарські економісти», «транспортні економісти», «дипломати», які працюють за інструктивними картками, а потім подають звіт про виконану роботу. Використання методів групової роботи дозволяє формувати в учнів комунікативні компетентності.

На уроках широко використовую можливості ІКТ-технологій. Залежно від цілей і завдань уроку інформаційні технології застосовую під час вивчення нового матеріалу, контролю знань та умінь, для узагальнення та систематизації знань, виконання творчих завдань.

При вивченні нового матеріалу використовую у всіх класах електронні підручники, які в доступній, яскравій, наочній формі подають учням теоретичний матеріал.

На уроках також використовую презентації, які виконую не тільки я, але й учні 7-11 класів. Так, наприклад, у 7 класі учні, вивчаючи природу материків, проводять свої дослідження, які представляють у вигляді презентацій. Наприклад, по закінченню теми «Південна Америка» діти відповідно до вимог, виконали презентації з теми «Природні унікальні материка». Із задоволенням виконують презентації учні в 10 класі по країнах світу, наприклад: «Країни Перської затоки – новий осередок цивілізації», «Країни Океанії – регіон екзотичного туризму», «Панамериканське шосе – дорога через три Америки» тощо. Усе це формує в учнів інформаційні компетентності, а для багатьох саме вони сьогодні є найбільш актуальними й будуть необхідні в майбутньому.

Література:

1. Волобуєва Т. Б. Розвиток творчої компетентності школярів. Харків : Основа, 2005.
2. Гільберг Т. Реалізація компетентнісного підходу до навчання на уроках географії. *Географія та основи економіки в школі*. 2009. №3. С. 7-10.
3. Покась Л. А. Шляхи формування компетенцій у старшокласників на уроках географії. *Географія та економіка в сучасній школі*. 2012. № 6. С. 2-6.

ФОРМУВАННЯ КАРТОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Н. В. Барвінок, Л. А. Озерова,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)

У статті характеризується формування картографічної компетентності майбутніх вчителів географії під час вивчення геології, визначено важливість картографічних знань, умінь та навичок для вивчення геології. Розглянуто праці авторів, які вивчали у своїх роботах питання формування картографічної компетентності у підготовці майбутніх вчителів географії. Визначено важливість вивчення геології для формування картографічної компетентності.

Ключові слова: професійна компетентність, картографічна компетентність, картознавча компетентність, картографічна підготовка, майбутній учитель географії.

FORMATION OF CARTOGRAPHIC COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF GEOGRAPHY DURING

N. V. Barvinok, L. A. Ozerova

The article characterizes the formation of cartographic competence of future teachers of geography during the study of geology, identifies the importance of cartographic knowledge, skills and abilities for the study of geology. The works of the authors who studied in their works the formation of cartographic competence in the training of future teachers of geography are considered. The importance of studying geology for the formation of cartographic competence is determined.

Key words: professional competence, cartographic competence, cartographic competence, cartographic training, future teacher of geography.

Освіта завжди потребувала, потребує і буде потребувати компетентного в своїй галузі вчителя. Важливо, щоб кожен вчитель міг якнайкраще розкрити свої педагогічні якості, здібності, таланти, міг виявити ініціативу та творчий пошук, а також міг іти в ногу із сучасними тенденціями. Тому заклад вищої освіти має важливе завдання – підготувати компетентного вчителя у своїй галузі, в тому числі і компетентного вчителя географії.

Щоб досягти якнайкращого результату у навчанні учнів вчитель географії повинен досконало володіти методикою свого предмета, бути глибоко обізнаним з навколишнім світом і пов'язувати навчання предмету з сучасністю, а для цього використовувати всі можливі засоби інформації. Одним з основних наочних засобів вивчення географічної науки є карта, яка використовується для опису, аналізу та пізнання явищ, для отримання нових знань і характеристик, для вивчення процесів розвитку, встановлення просторових взаємозв'язків та прогнозу явищ. Географічна карта – є головним джерелом знань на уроках географії у закладах освіти.

З огляду на вище сказане, потрібно зауважити, що картографічні знання і уміння є не просто важливими у географічній освіті, але й входять до складу загальнокультурних компетентностей, тобто їх роль невинно зростає на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти. Тому картографічна підготовка майбутнього вчителя географії є надзвичайно важливою, а картографічну компетентність слід розглядати як компонент професійної компетентності майбутнього вчителя географії.

В. Носаченко дає широке визначення професійної компетентності майбутнього вчителя географії, де включає і володіння глибокими знаннями фундаментальних і спеціальних географічних дисциплін та знання дидактичних і технологічних засобів педагогічної діяльності та творче їх використання вчителем-географом [4]. Він зазначає, що у майбутніх вчителів географії формується професійний досвід репродукувати картографічні знання і уміння з метою розвитку в учнів картографічної грамотності [5].

Також дослідник визначає важливість картографічної компетентності у підготовці майбутніх вчителів географії як складову частину фахової компетентності. До основи картографічної компетентності він відносить володіння картознавчими знаннями, вміннями та навичками і визначає, що

картографічна компетентність є складовою життєвих компетентностей [3].

А. Берлянт відмічає, що картографічна грамотність перестала бути прерогативою ученого, вона стає необхідною кожній людині в повсякденному побуті і потрібна сучасній людині не менше, чим комп'ютерна [1]. Учений зауважує, що проблема загального підвищення картографічної грамотності населення є одним з чинників, що визначають актуальність і необхідність інновацій географічної освіти.

О. Тімець розглядає картознавчо-географічну компетенцію як володіння знаннями географічних карт та навченість студентів роботи з ними: застосування їх у навчально-виховному процесі; репродукування картографічної грамотності задля розуміння і трансформації за допомогою географічних карт різноманітної інформації, опису географічних об'єктів і явищ за картою; знання про різноманітні способи зображення, накопичення і узагальнення інформації за картами та робота з різними джерелами інформації (картографічними) і її використання для навчання учнів географії [6].

Отже, з огляду на вище сказане, можемо сказати, що формування картографічної компетентності майбутнього вчителя географії займає важливе місце у формуванні їх професійної компетентності, адже не можна уявити урок географії без карти. Найбільшою мірою володіння знаннями географічних карт, уміння з ними працювати та здобувати нові знання для подальшого навчання та професійної діяльності у майбутніх вчителів географії розвиваються під час вивчення у закладі вищої освіти дисципліни «Картографія з основами топографії». Але не менш важливе місце займає і вивчення інших дисциплін, під час яких активно застосовуються карти для роботи, а також вже набуті знання, уміння та навички. Однією з таких дисциплін, є «Геологія з основами геохімії».

Вивчення дисципліни «Геологія з основами геохімії» забезпечує закріплення картографічних компетентностей шляхом використання оглядових геологічних карт, карт тектонічної будови України та Світу, карт корисних копалин України та Світу, карт мінерально-сировинної бази України та Світу. Геологічні карти є зображенням на топооснові за допомогою умовних знаків розповсюдження і умов залягання гірських порід на земній поверхні. Зазвичай карти є результатом геокартування, але досить широко застосовуються карти, отримані в результаті узагальнення картографічної інформації окремих територій (зведені геологічні карти). Карти є найбільш цінною формою інтеграції геологічних відомостей про будову земної кори. Широкий спектр інформації, закладений в графічному зображенні, дозволяє вирішувати самі різні завдання. За допомогою геологічних карт можуть бути зроблені висновки про формування земної кори і закономірності розміщення корисних копалин.

На геологічних картах знаходить відбиття переважно спеціальна інформація, проте тут присутні дані, що є загальноживаними, без знання яких неможливо бути професійно підготовленим. Для вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні знати: що собою являє проекція Гаусса-Крюгера; як здійснюється розграфка топографічних карт; як формується номенклатура топографічних карт; що входить до поняття «елементи карти»;

які основні види умовних позначок використовують на геологічних картах; за яким показником відрізняють типи геологічних карт. А також повинні уміти: визначати масштаб карти; пояснювати як на геологічних картах відображена інформація про вік, склад, умови залягання порід; відрізняти види геологічних карт за їх масштабом [2].

Здобувачі вищої освіти навчаються за допомогою тематичних карт та картографічних методів дослідження оволодівати фундаментальними знаннями явищ і процесів на глобальному, регіональному та місцевому рівнях, вчать характеризувати антропогенний вплив на довкілля, аналізують природно- та суспільно-географічні явища і процеси у їх порівнянні та взаємозв'язку. У здобувачів закріплюються базові знання з теорії способів картографічного зображення земної поверхні, закріплюються знання, уміння та навички роботи з тематичними картами, формуються важливі практичні навички та правила використання карт у вирішенні наукових і практичних задач, закріплюються практичні навички побудови профілів, геологічних розрізів, роботи з контурними картами, тобто створення власних тематичних карт.

Формування картографічної компетентності займає важливе місце у формуванні майбутнього вчителя географії як професіонала. І, так як, важливу роль у вивченні геології як науки, геологічних процесів та корисних копалин відіграють знання з картографії, адже для виконання багатьох завдань здобувачі вищої освіти неодноразово звертаються до карти, яка є опорою у вивченні більшості геологічних процесів, які відбувались та відбуваються на Землі, то картографічна компетентність майбутніх вчителів географії формується і під час вивчення цієї дисципліни. Отже, слід зауважити, що картографічні знання, уміння і навички у майбутніх вчителів географії формується і під час вивчення інших географічних дисциплін у закладі вищої освіти.

Література:

1. Берлянт А. М. Картографическая грамотность и географическое образование: проблемы переориентации. *География в школе*. 1990. № 2. С. 30-38.
2. Геологічні карти. URL: https://zsg.nmu.org.ua/ua/navchalna_literatura/ (дата звернення 10.03.2021).
3. Носаченко В. М. Професійно орієнтована технологія навчання як засіб формування картографічної компетентності студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. №6. С. 247-254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_6_33. (дата звернення: 10.03.2021).
4. Носаченко В. М. Формування картографічної компетентності майбутніх учителів географії в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2016. 23 с.
5. Носаченко В. Н. Картографическая компетентность будущих учителей географии как предмет научных исследований. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. №4. URL: <http://e-koncept.ru/2016/16085.htm>. 1-9 (дата звернення: 27.01.2021).
6. Тімець О. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя географії: взаємозв'язок когнітивного, операційного і особистісного компонентів його фахової компетентності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 2. С. 46-52.

ЗМІСТ

<i>Ащеулова І. П.</i> Формування ключових компетентностей в учнів на уроках географії	5
<i>Барвінок Н. В., Озерова Л. А.</i> Формування картографічної компетентності майбутніх учителів географії	7
<i>Бєлая І. С.</i> Досвід розробки стратегії розвитку об'єднаних територіальних громад	11
<i>Білоус В. А., Руденко В. П.</i> Александр Георг Зупан – як видатний географ, кліматолог, педагог	13
<i>Бондаренко Р. І.</i> Роль освіти та виховання у формуванні екологічної культури майбутніх учителів географії	16
<i>Бортник С. Ю., Лаврук Т. М., Підкова О. М.</i> Досвід формування фахових компетентностей географів у рамках освітньої програми «Ґрунтознавство, управління земельними ресурсами та територіальне планування»	21
<i>Браславська О. В., Рожі І. Г.</i> Основні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів географії	26
<i>Буличева Т. В., Буткалюк К. О., Гринюк Т. А.</i> Суспільно-географічні чинники розвитку прикордонних територій	28
<i>Воловик Л. М.</i> Соціально-економічний розвиток сільських територій Київської області в умовах адміністративної реформи	32
<i>Глоба О. Ф., Нікітюк Н. Ф.</i> Особливості збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (на прикладі Балтського району Одеської області)	37
<i>Горошкова Л. А., Хлобистов Є. В., Лісовський С. А.</i> Кластерне моделювання в управлінні сталим розвитком територій	43
<i>Гукалова І. В.</i> З чим входимо у двадцяті роки ХХІ століття: завдання соціальної географії	47
<i>Дзюбенко О. В.</i> Фіторе mediaція – як метод відновлення біотичного потенціалу забруднених агроecosystem	50
<i>Дронова О. Л.</i> Неоліберальний міський розвиток очима географів	53
<i>Ковальська К. В., Іщук В. В.</i> Особливості використання STEM на уроках географії	59
<i>Костащук І. І., Кісіль Р. В.</i> Етнокультурний потенціал Чернівецької області як важливий аспект регіонального розвитку	64
<i>Кравцова І. В.</i> Садово-паркові ландшафти як місця зміни географічних ознак території	67
<i>Кузишин А. В.</i> Сучасні риси електорального поля областей Західноукраїнського регіону (суспільно-географічний аналіз)	71
<i>Лисичарова Г. О., Ніколаєва Т. В.</i> Трансформація освітнього простору Дніпропетровщини в світлі адміністративної реформи області	76